کورد و نەفرەتی جوگرافیا یاملهوڕی و ناکۆکی.. ڕەسوڵ بێسکێنی

کورد نەتەوەیەکی ئازا و قارەمان و نەبەردە، بەدرێژایی مێژوو دراوسێکانی بەئازا و شەڕکەر ناویان بردوون، تەنانەت زۆربەی گەڕیدە و ڕۆژهەڵاتناسەکانیش لەمەڕ ئازایی و قارەمانی و سوارچاکی، گەواهی ئەوە دەدەن، کە کورد گەلێکی ئازا و شەڕکەرن و سەر بۆ هیچ کەس دانانەوێنن، شەرەفخانی بدلیسی دەربارەی ئاکاری کورد دەڵێت: کورد گەلێکی ئازا و قارەمانن و سەر بۆ کەس ناچەمێنن، شکۆمەندی نەفسیان بەرزە و بۆ بژێوی ژیان دەست لەکەس پان ناکەنەوە، کورد ئەگەر باری ئابووری خراپ بوو، پێی باشترە زوڵم لەخەڵك بکات، وەك ئەوەی دەست لە خەڵك پان بکاتەوە، لەبەر ئەوە هەر کات برسی بوو، دەست دەداتە چەکەکەی و دەچێت بە زۆر نان لەخەڵك دەستێنێت، بەڵام بەلایەوە شەرمە سواڵ بکات و دەست لەبەر خەڵك پان بکاتەوە، کوردەکان ئەگەر ئاکارێکی ناپەسندیان هەبێت، هەر ئەوەندە کەسیان سەر بۆ کەسیان ناچەمێنێت و بە یەکتر نایەنە بەرکەمەند و هەروەك تاکە تاکە هەر کەسە بیر لەسەربەرزی خۆی دەکاتەوە، بەتێکڕایی بیر لەسەربەندی تێکڕایی ناکەن و پشتی یەکتر ناگرن و نابنەیەك. دەربارەی ئەم ئاکارە نالەبارەیانەوە مامۆستا (مەلا سعدالدین) فێرکاری سوڵتان مرادخانی عوسمانی بووە، لەناو مێژووە تورکییەکەیدا کە بۆ عوسمانییانی داناوە، لەمەڕ کوردیشەوە دواوە، دەڵێت: هەموو کوردێك بۆ خۆی سەربەخۆیەکە و ئاڵای ملهوڕی و زۆرداری بەرزکردۆتەوە و لەناو ئەو شاخ و کێوانەدا بەسەربەستی دەژی، ئەگەر سەرنج بدەینە باری یەکدی گیری و هاوبیری و هاوکارییانەوە، تەنیا لەشادە و ئیمان هێناندا نەبێت، لەهیچ شتی تردا یەکناگرنەوە.

مرۆی کورد هەر لەو کاتەوەی خۆی دەناسێت و هەست بەچاکە و خراپە دەکات، خۆی بەمەزن دەزانێت، حەز دەکات پێی بووترێت قارەمان و ئازا و شەڕکەر، هەر ئەو هەستەشی وای لێ کردووە، لەبەرامبەر نەیار و دوژمنەکەیدا چالاك و زەبر وەشێن بێت، ئەو هەستەی وای کردووە زۆر لەخۆی ڕازیە و خۆی زۆر پێ لەتورك و عەرەب و فارس باشتر و پیرۆز تربێت، لەئەنجامدا ئەوە ویستی ملهوڕی و توند و تیژی و شەڕانگیزیە.

میر شەرەفخان و سەیدا ئەحمەدی خانی تاوانی یەك نەگرتن و لێك دووریمان دەخەنە سەر ملهوڕی و لاساری و دەمار ئەستوریمان، پەروەردەكرانی هەزار ساڵەمان دەڵو چاڵەی خستوین و ئەوەی پێ كردووین كە كردوویە، و چاوبەستن و گزی كاری بەدكار و نالەباران بەو دەردەی بردووین.ئەوەندەی چڕی شاخ و چیا و كەژ و زۆری خوێی ڕووبارەكانمان، وەك دەڵێن نەفرەتی جوگرافیا بونەتە لەمپەر و بەرگری بەیەك نەگەیشتن و تێك نەگەیشتنمان، سەد ئەوەندە و زیاتریش بەندوباوی پێ تەفرەو ژەهراوی بریانی دەم گەرم و دەسبڕ و ئاشنایەتی بەدیمەن جوان و بن شێ، ئەو پەندەیان پێ داوین و لەو بەند و داوەدا شەتەك دراوین و تائێستاش هەر بەدیلی و خاكەساری ماوینەوە.

ئەو ڕەفتار و داب و نەریتانەی ئاماژەمان پێدان كۆمەڵێك هۆكاری كۆمەڵایەتی و سروشتی و جوگرافی هەن كار لە ڕەفتار و سروشت و دابوونەریتی گەلان و ڕواڵەتی ژیانیان دەكەن، گەلی كوردیش یەكێكە لەو گەلانە، هەڵكەوتەی نیشتمانەكەی لەنێوان دوژمنە دڕندەش و سەرختەكان دەورە دراوە، جگەلەوەش چیا بەرزەكان و دەشتە بەرینە كان و دۆڵە قوڵەكان و ڕووبار و ڕێچكە دژوارەكان و ئاوهەواكەی وای كردووە وازی جەنگ و یاخی بوونیان هەبێت، توێژەرێك ئاماژە بەوە دەكات سەربەفڕان بوون (التبعیە) بەكردەوە لای ژمارەیەكی زۆر لە خێڵە كوردییەكان نادۆزێتەوە، شەرەفخان ئەم سیفەتەی لە واقیعدا بەرجەستەكرد لە كتێبەكەی، بابەتی كتێبەكەی تایبەتمەندە بە وردەكاری ئەم ناكۆكی و ململانێیانە، شەڕ ئەو مێتەكەیەی وازی لە مێژووی كورد نەهێناوە، بەدرێژایی چاخ و سەردەمەكان یەخەی كوردی گرتووە و كەنەفت و ماڵوێرانی كردووە، تا ئەو ڕادەی لەبەرامبەردا وتراوە: (چۆن كورد و چیا لەیەك جیانابنەوە چەك یان كوشتار و كوردیش لەیەك جیانابنەوە) هەر دەبێ زۆر هۆكار و هۆ هەبن كۆبوونەوە، بۆ ئەوەی وا بكەن كورد وازو و ئاراستەی بەرەو كوشتار و جەنگی بەردەوامەوە بێت، هۆكاری سیاسی و ئابووری و كۆمەڵایەتی لەتەك هۆكاری ناوخۆیی هەروەها سیاسەتی نێودەوڵەتی بەرامبەر بەكورد هۆیەك بووە لە هۆیەكان، هەموو ئەو هێزانەی كوردستانیان داگیر كردووە، نیازیان پاك نەبووە، بەرامبەر بەكورد تەنیا مەبەستیان هێنانەدی ئامانج و بەرژەوەندییەكانیان و بن پێ خستنی مافەكانی كورد بووە، لەبەر ئەم هۆیە كوردان تێكۆشان و بەچۆی وەڵامی ئەم خاڵەیان داوەتەوە.

سەبارەت بەجیاجیایی پەرت و بڵاوی و یەك نەگرتن، لەنێو كوردا

نەیاری و ناکۆکی و ڕاڕایی بەتوندی هەیە، عەمری ئاماژە بەوە دەکات و دەڵێت:" کوردان خەڵکێکی زۆرن و لەژمارە نایەن، گەر شمشێری ناکۆکی و شەڕەنگێزی نەبووایە، کەبەئاگاکەیان دەیاندروێتەوە و خەوتووەکەیان بەئاگادێنێت، وڵاتانیان دادەگرت، وا باسیان دەکرێت، خاوەن ڕای جیاجیا و یەك ڕا و وشەنین، ئەم ناکۆکیە لەنێوانیاندا شمشێرێکی لەکالان دەرهاتووە و خوێنڕشتنی بەردەوام و بێ سیستەمی باو" هەتا شەرفخانیش ئەم سیفەتەی لەزۆر شوێندا دووپات کردۆتەوە، لەکتێبە نایابەکەی(شەرەفنامە)دا دەڵێت:" کورد لەسەر ناکۆکی و دووبەرەکی ئەفرێندراون، پشتی یەك ناگرن و گوێڕایەڵی یەکترنین، پەیوەستی یەکێتی و ڕێککەوتنیان نییە"، سەرەڕای ئەوەی دەقێك لەمێژوونووسی تورکی سەعدەدین خواجە دەگوازێتەوە، کە ئەم سیفەتە باس دەکات و دەڵێت: "کورد خاوەن ڕای سەرەڕۆن، هەریەکەیان هەر بۆ خۆیەتی… لەسەر هیچ شت یەك ڕانین، جگەلە وشەی شادە نەبێت)، فرەزان ئیدریسی بەدلیسی لەم بارەیەوە دەڵێت: "ئەم میرانە ژمارەیان زۆرە، خۆویست و خۆخوازن، گوێ ڕایەڵی یەکترنین".
سەرەڕای ملهوڕی و خۆخۆری کورد، سروشتی وڵاتەکەی، هۆکارێکی تر لەنەفرەتی جوگرافیا هەڵکەوتەی نیشتمانی کوردە، لەنێوان زلهێزەکاندا، بەدرێژایی مێژوو خاکی کورد گۆڕەپانی شەڕی نێوان زلهێزەکان بووە، شەڕی گەورەی نێوان فارس و عەرەبە موسڵمانەکان لەسەر خاکی کورد بوو، شەڕی دوور و درێژی فارس و ڕۆمەکان و ڕۆژئاوا لە کۆندا مەیدانی جەنگەکە خاکی کوردستان بوو، تەنانەت لەشەڕێکدا ئەسکەندەری مەکدۆنی لەسەرخاکی کورد کۆتایی بەدەسەڵاتی دارای پاشای فارس هێنا، گۆڕەپانی نێوان فارس و عوسمانیەکان بێگومان خاکی کوردستان بوو، تەنانەت سوتەمەنی ماکینەی شەڕەکانیش بە لایەنی ماڵی و گیانی کورد تەواو دەبوو، هەر ئەوەش بووە هۆی لەت لەتکردن و دابەش کردنی خاکەکەی.

هەموو ئەو جەنگە دوور و درێژانە گەلی کوردیان ماندووکرد و نەیتوانی بپەڕژێتەسەر ئەوەی بیر لە داهاتووی خۆی و ڕزگارکردنی نیشتمانەکەی بکاتەوە، سەرەڕای ئەوەش باڵادەستی بێگانە وای کردووە هەمیشە کەلتوری نەتەوەی سەردەست و نەریتەخراپەکانی خۆیان لەخیانەت و درۆ و خەڵەتاندن و بێ متمانەیی و داونانەوە بۆیەکتر بەسەر گەلی کوردا بسەپێنن، بەشێك لەڕێگای ناچاری و بەشێکشیی لە ڕێگای ماڵ و سامان و دەم چەورکردن، توانیویانە هەر زلهێزەی بەشێك لە گەورە و سەردارانی کورد بخاتە لای خۆی و لەکاتی شەڕی خۆشیاندا کوردەکان بکەن بەگژیەکتردا، ئیتر بەدرێژایی مێژوو دووبارە بوونەوەی ئەمە لەسەر ئەو بارە ڕاهاتوون و بەلایانەوە ئاساییە

ململانێ و کەڵەوەکێشی لەگەڵ یەکتربکەن و لەسەر سفرەو خوانی دوژمنەکانیان دابنیشن بەشانازییەوە کێشە و شەڕ و ململانێکانی نێوان خۆیان و یەکتر بۆ پەسندی دوژمنەکانیان درێژە پێ بدەن، بێگومان هەتا لەسەر ئەو ئاکار و نەریتە خراپانە بەردەوام بن، ئەم نەفرەتە بەرۆکیان بەرنادا و لەکۆڵیان نابێتەوە، بەڵام ئایا تاکەی کورد وەهاگا دێن و هێندە هزر و ئاوەز پەیدادەکەن، چیتر بەرژەوەندی خۆیان و وڵاتەکەیان نەکەن بەقوربانی ملهوڕی و ناکۆکی نێوان خۆیان بۆ بەرژەوەندی نەیار و دوژمنەکانیان.